

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.57>

Пустовіт О.А.

*аспірантка кафедри адміністративного
та фінансового права Національного університету
«Одеська юридична академія»
ORCID ID: 0009-0000-8382-8521*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Звернення до досліджуваного питання зумовлено необхідністю визначення стану чинного законодавства України щодо регулювання питань організації та функціонування державної служби у контексті її адаптації до стандартів Європейського Союзу. Особливо важливого значення це питання має при характеристиці механізму правового регулювання державної служби, який є обов'язковим чинником становлення професійної, дієвої та ефективної державної служби як публічно-правової інституції. Реформування чинного законодавства про державну службу, започатковане прийняттям Закону України «Про державну службу» 2015 р., створило певну інституційно-нормотворчу основу для його подальшого переосмислення та оновлення. Йдеться, зокрема, про: а) необхідність чіткого визначення державної служби як публічно правового інституту і зведення до мінімуму регулюються питань державної служби нормами приватного законодавства; б) систематизації законодавства про державну службу, що може мати прояв у його кодифікації, зокрема прийняття Кодексу державних службовців України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Безперечно, питання досліджуваної проблематики були об'єктом наукових пошуків ряду вчених-адміністративістів (Л. Біла-Тіунова [1–3], С. Ківалов [4], Н. Панова [5], О. Стець [6] та ін.), а їхні доробки є важливим внеском в теорію як адміністративного, так і службового права і теоретичним підґрунтям

для подальших наукових робіт. Водночас, враховуючи сучасний стан законодавства про державну службу та її теоретико-методологічне забезпечення в умовах інтеграції України в ЄС та адаптації інституту державної служби до міжнародних стандартів важливим є переосмислення зазначених напрямків з урахуванням нових політико-правових реалій України.

Метою статті є: визначення поняття «законодавство» у контексті дослідженої проблематики; характеристика системи і структури законодавства про державну службу з акцентом на міжнародні нормативно-правові акти та нормативно-правові акти КМУ і центральних органів виконавчої влади.

Виклад основного матеріалу. Характеристика механізму правового регулювання державної служби передбачає необхідність звернення до нормативно-правових засад регламентації елементів цього механізму як необхідної умови його створення та функціонування. Перш ніж перейти до характеристики такої системи нормативно-правових актів, слід визначитися щодо змістовного навантаження терміну «законодавство», що надасть змогу окреслити його межі у контексті досліджуваної проблематики.

Найбільш прийнятним з цього питання, як видається, є звернення до Рішення Конституційного Суду України, в якому зазначено, що термін «законодавство» використовується у правовій системі в різних значеннях: «а) як сукупність законів та інших нормативно-пра-

вових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин; б) як джерела певної галузі права. Одночасно, цей термін без визначення його змісту використано у Конституції України (ст. ст. 9, 19, 118, п. 12 Перехідних положень). У законах залежно від важливості і специфіки суспільних відносин, що регулюються, термін «законодавство» вжито також у різних значеннях: в одних випадках маються на увазі лише закони; в інших – як закони, так і інші акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України (далі – КМУ), а в деяких випадках – також і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади» [7]. Враховуючи наведене та виходячи із особливостей досліджуваної проблематики видається за доцільне використати широкий підхід щодо тлумачення терміну «законодавство»: закони, інші акти Верховної Ради України, нормативно-правові акти КМУ, центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Ще одним важливим аспектом використання терміну «законодавство» у цьому дослідженні є означення його видової приналежності як однієї з ідентифікуючих ознак механізму правового регулювання державної служби. Тобто йдеться про те, що це законодавство має галузеву приналежність, яка, окрім іншого, відображається у його найменуванні. Звернення до доктринальних досліджень свідчить про те, що цьому питанню приділялася певна увага, зокрема у науковому дослідженні О. Стеця «Державно-службові відносини: сутнісно-понятійна характеристика та галузево-правова ідентифікація» (2021) [6, с. 50–85]. Автором цього дослідження запропоновано використовувати поняття «державно-службове законодавство», яке, з одного боку, виокремлює його, зокрема, від трудового законодавства (яке регламентує службову діяльність), а з іншого – визначає його ідентифікаційну приналежність до адміністративного законодавства. Погоджуючись з цією позицією, саме її й покладено в основу і цього дослідження.

Слідуючи логіці щодо характеристики системи законодавства про механізм правового регулювання державної служби варто звернутися до ч. 1 ст. 5 «Правове регулювання державної служби» Закону України «Про державну службу» [8] (далі – Закон-2015), відповідно до якої «правове регулювання державної служби здійснюється Конституцією України, цим (тобто Законом-2015 – *авт.*) та іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, актами Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби» [8].

Аналіз наведеного законодавчого положення свідчить про те, що Закон-2015, як основний закон про державної служби, не повною мірою визначає перелік нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері державної служби і це, насамперед, стосується підзаконних нормативно-правових актів. Так, у названому Законі йдеться про такі нормативно-правові акти, як: постанови Верховної Ради України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України та центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, тобто, у цьому випадку, – Національного агентства України з питань державної служби. При цьому слід звернути увагу на те, що перелік нормативно-правових актів, наданий законодавцем, є вичерпний, оскільки в ньому не використано дієве у таких випадках словосполучення «та інших державних органів». Єдиним винятком із цього є положення ч. 4 ст. 5 Закону-2015, відповідно до якого «особливості правового регулювання державної служби в системі правосуддя визначаються законодавством про судоустрій і статус суддів» [8].

Таким чином, перелік нормативно-правових актів, передбачений Законом-2015, є неповним, оскільки він, насамперед, не

передбачає нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади (напр., Міністерства охорони здоров'я, Міністерства закордонних справ), інших державних органів (напр., Центральної виборчої комісії, Рахункової палати, Ради національної безпеки та оборони), місцевих органів виконавчої влади (напр., місцевих державних адміністрацій), яким надано відповідні повноваження з питань державної служби.

Водночас слід зазначити, що опосередковано Закон-2015 передбачає ряд положень, які надають підстави для такого висновку, зокрема:

абз. 14 ст. 8 «Основні обов'язки державного службовця» передбачає, що державні службовці «виконують також інші обов'язки, визначені у положеннях про структурні підрозділи державних органів та посадових інструкціях, затверджених керівниками державної служби в цих органах та контракті про проходження державної служби (у разі укладення)»;

п. 1 ч. 1 ст. 61 «Забезпечення службової дисципліни» передбачає, що службова дисципліна забезпечується шляхом «... дотримання у службовій діяльності вимог цього Закону (Закону-2015 – *авт.*) та інших нормативно-правових актів у сфері державної служби (перелік нормативно-правових актів розширений!!!) та виконання правил внутрішнього службового розпорядку» (локальний нормативно-правовий акт!!!);

ч. 1 ст. 61 «Дисциплінарна відповідальність державного службовця» передбачає, що «... за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, визначених цим Законом (Законом-2015 – *авт.*) та іншими нормативно-правовими актами (перелік нормативно-правових актів розширений!!!) у сфері державної служби, посадовою інструкцією державний службовець притягується до дисциплінарної відповідальності ...» тощо.

Вищенаведене свідчить про те, що на державного службовця покладається ряд обов'язків та дисциплінарної відповідально-

сті за виконання інших нормативно-правових актів, посадових інструкцій, правил внутрішнього службового розпорядку, яких видано у межах відповідного державного органу для врегулювання окремих аспектів порядку проходження державної служби, проте їх формально не віднесено до переліку державно-службового законодавства, передбаченого ст. 5 Закону-2015.

Як видається, при характеристиці законодавства про механізм правового регулювання державної служби важливо звернути увагу на його систему і структуру. Стосовно системи цього законодавства слід зазначити, що вона, у цілому, є цілісним правовим утворенням, складові елементи якого перебувають у відповідній юридичній ієрархії, і яку становлять: 1) закони (Конституція України – Основний закон, кодекси (КАС України, ЦК України, КК України, КУпАП, ПК України, СК України, ВК України тощо), закони; 2) міжнародні нормативно-правові акти, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; 3) підзаконні нормативно-правові акти (постанови Верховної Ради України, акти Президента України, постанови та розпорядження КМУ, нормативно-правові акти НАДС, ЦОВВ, інших державних органів); 4) нормативно-правові акти місцевих органів влади.

Безперечно, закони (у всіх формах) є першочерговим нормативно-правовим актом у механізмі правового регулювання державної служби і саме тому його досліджено в окремій авторській публікації «Пріоритетність закону у механізмі правового регулювання державної служби в Україні».

Наступними за юридичною значущістю є міжнародні акти і договори у сфері державної (публічної) служби, ратифіковані Верховною Радою України. Слід, насамперед, звернути увагу на міжнародні акти загального характеру, з огляду на їхні засадничі положення, якими є: Загальна декларація прав людини 1948 р. [9], Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р.

[10] і Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. [11]. Стосовно останнього акта слід зазначити, що саме ним визначено механізм міжнародного контролю через діяльність Європейського суду з прав людини у випадках оскарження дій суб'єктів владних повноважень, у т.ч. і випадки незаконного звільнення державних службовців [12–13].

Стосовно переліку спеціальних міжнародних актів, якими визначено стандарти проходження державної служби, слід зазначити, що його становлять: Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 р. [14], який передбачає положення щодо трактування поняття «посада» в державних органах як «зобов'язання діяти в інтересах держави; виконання обов'язків і функцій компетентно у відповідності до законів або адміністративних положень, з повною доброчесністю; необхідність особи бути уважною, справедливою та неупередженою, зокрема, у відносинах з громадськістю тощо». Слід зазначити, що окремі позиції цього положення покладено в основу визначення поняття «посада державної служби» у Законі-2015 (п. 4 ч. 1 ст. 2), зокрема щодо «... встановлення відповідно до законодавства посадових обов'язків у межах повноважень ...».

Вагоме значення має й Модельний кодекс поведінки державних службовців, яким, зокрема, передбачено, що державний службовець повинен бути чесним, безстороннім і виконувати свої повноваження найкращим чином, виходячи з навичок, чесності та розуміння, беручи до уваги публічні інтереси і ті обставини, що стосуються справи. Під час виконання своїх повноважень державний службовець не повинен діяти легковажно, на шкоду інтересам будь-якій особі, групі або органу і повинен брати до уваги права, обов'язки та відповідні інтереси всіх інших.

На увагу заслуговує такий важливий та значний за обсягом елемент системи законодавства про державну службу, як підзаконні нормативно-правові акти, які, у свою чергу, також являть собою певну систематизовану сукупність. За кількісними параметрами під-

законні нормативно-правові акти є найбільш численними серед інших елементів цього законодавства, чому сприяє велика кількість відсильних норм у Законі-2015. Окрім того, при всій важливості законів для нормативного визначення механізму правового регулювання державної служби, вони об'єктивно не в змозі вирішити усіх питань, що виникають у зв'язку з динамічним і мобільним характером названого інституту.

Слід зазначити, що до основних підзаконних нормативно-правових актів, які становлять законодавство про державну службу, належать ті, що прийняті: 1) Кабінетом Міністрів України, як суб'єктом загальної компетенції, що спрямовує й координує роботу міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які забезпечують проведення державної політики у відповідних сферах суспільного і державного життя, виконання Конституції та законів України, актів Президента України, додержання прав і свобод людини та громадянина; 2) Національним агентством України з питань державної служби, як центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби.

Аналіз чинних нормативно-правових актів Уряду дає підстави виокремити, зокрема, такі основні напрямки їхнього спрямування: 1) визначення статусу правового статусу суб'єктів управління сферою державної служби (напр., «Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби» [15], «Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби» [16] тощо); 2) визначення правового статусу державного службовця (напр., «Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А» [17], «Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самовряду-

вання та депутатів місцевих рад» [18] тощо); 3) забезпечення функціонування державної служби та реалізації адміністративних процедур у межах державно-службових відносин (напр., «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби» [19], «Про затвердження Порядку стажування у державних органах» [20]; «Про затвердження Типового порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців» [21] тощо). Безперечно, перелік виокремлених питань не є вичерпним (хоча охоплює основні питання) і КМУ нормативно регулює й інші питання державної служби.

Серед нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади з питань державної служби особливе місце належить наказам Національного агентства України з питань державної служби, як центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби (йдеться, в основному про адміністративну службу). Основною місією НАДС є розвиток професійної, ефективної, стабільної, політично неупередженої державної служби, що відповідає принципам належного врядування та стандартам і кращим практикам держав-членів ЄС, країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР); забезпечення якісного та ефективного функціонального управління державною службою в державних органах. Цій місії відповідають такі стратегічні цілі його діяльності: посилення інституційної спроможності служб управління персоналом державних органів; підвищення рівня захищеності права громадян на доступ до державної служби, законних прав та інтересів державних службовців; посилення інституційної спроможності, відкритості та прозорості діяльності НАДС у сфері державної служби; формування ефективної системи професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування; адаптація державної служби до стандартів ЄС [1, с. 166].

Слід звернути увагу на те, що нормативно-правові акти інших центральних органів виконавчої влади за своїм характером, спрямуванням та цільовим призначенням можна розділити на дві групи, ті що мають:

а) загальний характер для адміністративної служби незалежно від державного органу. Йдеться, зокрема, про акти щодо: запровадження Єдиного державного реєстру щодо осіб, щодо яких застосовано положення Закону «Про очищення влади» [22]; преміювання [23]; затвердження Переліку посад з підвищеним рівнем корупційних ризиків [24]; Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення [25] тощо;

б) відомчий характер. Йдеться, зокрема, про акти щодо: керівника апарату НАЗК [26]; правил внутрішнього службового розпорядку державних службовців Національного антикорупційного бюро України [27]; працівників, які виконують функції з обслуговування в органах дипломатичної служби [28] тощо.

Як видається, характеристика нормативно-правових актів відомчого характеру є характерною і для державних органів, в апаратах/секретаріатах яких здійснюється державна служба, а особливості її проходження потребують додаткового нормативного регулювання з урахуванням специфіки цих органів. Йдеться, зокрема, про акти щодо: керівника Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини [29], службовців апарату Верховного Суду України [30], службовців апаратів судів [31], керівника Секретаріату Вищої ради правосуддя [32], службовців Секретаріату ЦВК [33] тощо;

Стосовно структури законодавства про механізм правового регулювання державної служби слід зазначити, що оскільки сама державна служба є, за своєю природою, складним публічно-правовим явищем, багатоаспектною та неоднорідною, що надає підстави для виокремлення її видів (зокрема, адміністративна, спеціалізована, мілітаризована [1-3]), остільки законодавство про державну

службу являє собою сукупність нормативно-правових актів, які регламентують ці види державної служби: а) адміністративну службу (Апарат ВРУ, апарати судових органів, Секретаріат КМУ, органи системи правосуддя та ін.); б) спеціалізовану службу (дипломатична служба, служба в митних та податкових органах, служба в Нацполіції, служба в системі прокуратури та ін.); в) мілітаризовану службу (ЗСУ, прикордонна служба, служба в Нацгвардії, служба в СБУ та ін.).

Висновки. Наведений вище матеріал надає підстави зазначити таке: 1) поняття «законодавство» слід використовувати у сфері державної служби у широкому розумінні: закони, міжнародні нормативно-правові акти та договори, акти ВРУ, КМУ, інших державних органів, центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади. Саме цей перелік і становить системи законодавства про державну службу; 2) перелік нормативно-правових актів, передбачений ч. 1 ст. 5 Закону-2015, є неповним, оскільки він, насамперед, не передбачає нормативно-правових актів центральних органів виконавчої

влади (напр., Міністерства охорони здоров'я, Міністерства закордонних справ), інших державних органів (напр., Центральної виборчої комісії, Рахункової палати, Ради національної безпеки та оборони), місцевих органів виконавчої влади (напр., місцевих державних адміністрацій), яким надано відповідні повноваження з питань державної служби. Видається за необхідне внести відповідні зміни до названої статті та передбачити невичерпний перелік нормативно-правових актів, які регулюють державну службу; 3) структуру законодавства про механізм правового регулювання державної служби слід визначити, як сукупність нормативно-правових актів, які регламентують види державної служби: а) адміністративну службу (Апарат ВРУ, апарати судових органів, Секретаріат КМУ, органи системи правосуддя тощо); б) спеціалізовану службу (дипломатична служба, служба в митних та податкових органах, служба в Нацполіції, служба в системі прокуратури та ін.); в) мілітаризовану службу (ЗСУ, прикордонна служба, служба в Нацгвардії, служба в СБУ та ін.).

Анотація.

Статтю присвячено питанню системи та структури законодавства про механізм правового регулювання державної служби. Зазначено, що поняття «законодавство» слід використовувати у сфері державної служби у широкому розумінні: закони, міжнародні нормативно-правові акти та договори про державну службу, акти ВРУ, КМУ, інших державних органів, центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади. Саме цей перелік і становить системи законодавства про державну службу.

Встановлено, що перелік нормативно-правових актів, передбачений ч. 1 ст. 5 Закону-2015, є неповним, оскільки він, насамперед, не передбачає нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади (напр., Міністерства охорони здоров'я, Міністерства закордонних справ), інших державних органів (напр., Центральної виборчої комісії, Рахункової палати, Ради національної безпеки та оборони), місцевих органів виконавчої влади (напр., місцевих державних адміністрацій), яким надано відповідні повноваження з питань державної служби. Видається за необхідне внести відповідні зміни до названої статті та передбачити невичерпний перелік нормативно-правових актів, які регулюють державну службу.

Визначено, що структуру законодавства про механізм правового регулювання державної служби становить сукупність нормативно-правових актів, які регламентують види державної служби: а) адміністративну службу (Апарат ВРУ, апарати судових органів, Секретаріат КМУ, органи системи правосуддя тощо); б) спеціалізовану службу (дипломатична служба, служба в митних та податкових органах, служба в Нацполіції, служба в системі прокуратури

та ін.); в) мілітаризовану службу (ЗСУ, прикордонна служба, служба в Нацгвардії, служба в СБУ та ін.).

Ключові слова: механізм правового регулювання, державна служба, законодавство про державну службу, міжнародні нормативно-правові акти та договори про державну службу, відомчі нормативно-правові акти про державну службу, система законодавства про державну службу, структура законодавства про державну службу.

Pustovit O.A. Certain aspects of legislation on the mechanism of legal regulation of civil service in Ukraine

Summary

The article is devoted to the issue of the system and structure of legislation on the mechanism of legal regulation of the civil service. It is noted that the concept of "legislation" should be used in the field of civil service in a broad sense: laws, international regulations and civil service agreements, acts of the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, other state bodies, central executive bodies, local executive bodies. This list constitutes a system of civil service legislation.

It is established that the list of normative legal acts provided for in Part 1 of Art. 5 of the 2015 Law is incomplete, since it, first of all, does not provide for normative legal acts of central executive bodies (e.g., the Ministry of Health, the Ministry of Foreign Affairs), other state bodies (e.g., the Central Election Commission, the Accounting Chamber, the National Security and Defense Council), local executive bodies (e.g., local state administrations), which have been granted appropriate powers on civil service issues. It seems necessary to make appropriate changes to the mentioned article and provide for an inexhaustible list of normative legal acts regulating the civil service.

It is determined that the structure of legislation on the mechanism of legal regulation of the civil service a set of legal acts that regulate the types of civil service: a) administrative service Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine, apparatus of the judicial authority, the Secretariat of the Cabinet of Ministers of Ukraine, bodies of the justice system, etc.); b) specialized service (diplomatic service, service in customs and tax authorities, service in the National Police, service in the prosecution system, etc.); c) militarized service (Armed Forces of Ukraine, border service, service in the National Guard, service in the Security Service of Ukraine, etc.).

Key words: mechanism of legal regulation, civil service, legislation on civil service, international regulations and civil service agreements, departmental regulations on civil service, system of legislation on civil service, structure of civil service legislation.

Список використаних джерел:

1. Біла-Тіунова Л.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу». Одеса: Фенікс, 2020. 628.
2. Біла-Тіунова Л.Р., Стець О.М. Службове право України: підручник. Одеса: Фенікс, 2022. 771 с.
3. Біла-Тіунова Л.Р. Державні службовці як суб'єкти адміністративного права. Загальне адміністративне право України: підручник / за заг. ред. акад. С. Ківалова, проф. Л. Білої-Тіунової; Нац. ун-т «Одеська юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 792 с. С. 195-272.
4. Ківалов С.В., Біла-Тіунова Л.Р. Публічна служба в Україні: підручник. Одеса: Фенікс, 2009. 688 с.
5. Панова Н.С. Концепт державної адміністративної служби України: дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2021. 410 с.
6. Стець О.М. Державно-службові відносини: сутнісно-понятійна характеристика та галузево-правова ідентифікація: дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2021. 436 с.

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») від 09.07.1998 р. № 12-рп/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-98#Text>.
8. Про державну службу: Закон України від 16.12.2015 р. Дата оновлення: 22.11.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
9. Загальна декларація прав людини 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.
10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.
11. Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
12. Рішення у справі «Пеллегрін проти Франції». Комюніке Секретаря Суду. (Judgment in the case of Pellegrin v. France) від 8.12.1999 р. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=124>.
13. Вильхо Ескелінен и другие против Финляндии (Vilho Eskelinen and Others v. Finland): Постановление Большой Палаты Европейского Суда по правам человека от 19 апреля 2007 г. (скарга № 63235/00). URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-narusskom-yazyke/vilho-eskelinen-i-drugie-protiv-finlyandii-postanovlenie-bolshoj-palaty>.
14. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text.
15. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби: Постанова КМУ від 01.10.2014 р. Дата оновлення: 14.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text>.
16. Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби: Постанова КМУ від 25.03.2016. Дата оновлення: 25.07.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2016-%D0%BF#Text>.
17. Про затвердження Типових вимог до осіб, які претендують на зайняття посад державної служби категорії «А»: Постанова КМУ від 22.07.2016. Дата оновлення: 08.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448-2016-%D0%BF#Text>.
18. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова КМУ від 06.02.2019. Дата оновлення: 03.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>.
19. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби: Постанова КМУ від 25.03.2016. Дата оновлення: 06.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>.
20. Про затвердження Порядку стажування у державних органах: Постанова КМУ від 01.12.1994 р. Дата оновлення: 06.08.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/804-94-%D0%BF#Text>.
21. Про затвердження Типового порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців: Постанова КМУ від 23.08.2017 р. Дата оновлення: 08.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/640-2017-%D0%BF#Text>.
22. Про затвердження Єдиного державного реєстру осіб, щодо яких застосовано положення Закону України «Про очищення влади»: наказ Мін'юсту від 16.10.2014 р. Дата оновлення: 31.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1280-14#n17>.

23. Про затвердження Типового положення про преміювання державних службовців органів державної влади, інших державних органів, їхніх апаратів (секретаріатів): наказ Мінсоцполітики від 13.06.2016 р. Дата оновлення: 03.09.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-16>.
24. Про затвердження Переліку посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків: наказ НАЗК від 06.11.2023 р. Дата оновлення: 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1966-23#n7>.
25. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: Рішення НАЗК від 09.02.2018 р. Дата оновлення: 15.04.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text>.
26. Про затвердження Положення про апарат Національного агентства з питань запобігання корупції: наказ НАЗК від 05.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030884-20#Text>.
27. Правила внутрішнього службового розпорядку державних службовців Національного антикорупційного бюро України: затверджені загальними зборами (конференцією) державних службовців НАБУ від 07.09.2016 р. URL: <https://nabu.gov.ua/pravyla-vnutrishnogo-sluzhbovogo-rozporядku-derzhavnyh-sluzhbovciv-nacionalnogo-antikorupciynogo>.
28. Про затвердження Положення про працівників, які виконують функції з обслуговування в органах дипломатичної служби: наказ МЗС від 11.10.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0134-19#n19>.
29. Про затвердження Положення про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: наказ Уповноваженого ВРУ з прав людини від 14.10.2022 р. Дата оновлення: 11.01.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v79_1715-22#Text.
30. Про затвердження Положення про апарат Верховного Суду, структури і штатного розпису Верховного Суду: Постанова Пленуму ВСУ від 30.11.2017 р. Дата оновлення: 12.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006780-17#Text>.
31. Про затвердження Типового положення про апарат суду: наказ ДСА України від 08.02.2019 р. Дата оновлення: 14.08.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0131750-19>.
32. Про затвердження Положення про секретаріат Вищої ради правосуддя: Рішення ВРП від 23.03.2017 р. Дата оновлення: 05.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr579910-17#Text>. Про Положення про Секретаріат Центральної виборчої комісії: Постанова ЦВК від 01.10.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0328359-20#Text>.